

Zbirka odločb sodne prakse

SODBA SODIŠČA (tretji senat)

z dne 9. oktobra 2014*

„Predhodno odločanje — Nujni postopek predhodnega odločanja — Pravosodno sodelovanje v civilnih zadevah — Pristojnost in priznavanje ter izvrševanje sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo — Uredba (ES) št. 2201/2003 — Neupravičeno zadržanje — Otrokov običajno prebivališče“

V zadevi C-376/14 PPU,

katere predmet je predlog za sprejetje predhodne odločbe na podlagi člena 267 PDEU, ki ga je vložilo Supreme Court (Irska) z odločbo z dne 31. julija 2014, ki je prispela na Sodišče 7. avgusta 2014, v postopku

C

proti

M,

SODIŠČE (tretji senat),

v sestavi M. Ilešič, predsednik senata, A. Ó Caoimh, sodnik, C. Toader, sodnica, E. Jarašiūnas (poročevalec) in C. G. Fernlund, sodnika,

generalni pravobranilec: M. Szpunar,

sodna tajnica: L. Hewlett, glavna administratorica,

na podlagi predloga predložitvenega sodišča z dne 31. julija 2014, ki je na Sodišče prispel 7. avgusta 2014, naj se predlog za sprejetje predhodne odločbe obravnava po nujnem postopku v skladu s členom 107 Poslovnika Sodišča,

na podlagi sklepa tretjega senata z dne 14. avgusta 2014, naj se temu predlogu ugotovi,

na podlagi pisnega postopka in obravnave z dne 22. septembra 2014,

ob upoštevanju stališč, ki so jih predložili:

- za C C. Walsh, solicitor, R. Costello, BL, in D. Browne, SC,
- za M C. Fitzgerald, SC, in K. Kelly, BL,
- za francosko vlado F. Gloaguen in F.-X. Bréchet, agenta,

* Jezik postopka: angleščina.

— za Evropsko komisijo L. Flynn in M. Wilderspin, agenta,

po opredelitvi generalnega pravobranilca

izreka naslednjo

Sodbo

- 1 Predlog za sprejetje predhodne odločbe se nanaša na razlago Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 (UL, posebna izdaja v slovenščini, poglavje 19, zvezek 6, str. 243, v nadaljevanju: uredba).
- 2 Ta predlog je bil vložen v okviru spora med C in M zaradi vrnitve njunega mladoletnega otroka, ki je na Irskem s svojo materjo, v Francijo.

Pravni okvir

Haaška konvencija iz leta 1980

- 3 Člen 1 konvencije o civilnopravnih vidikih mednarodne ugrabitve otrok, sklenjeni 25. oktobra 1980 v Haagu (Zbirka pogodb Združenih narodov, zv. 1343, št. 22514, v nadaljevanju: Haaška konvencija iz leta 1980), določa:

„Cilji te konvencije so:

- a) zagotoviti čimprejšnjo vrnitev otrok, ki so bili nezakonito odpeljani ali zadržani v kakšni pogodbenici;

[...]“

- 4 Člen 3 navedene konvencije določa:

„Šteje se, da je bil otrok nezakonito odpeljan ali zadržan:

- (a) če so s tem kršene pravice do skrbi zanj, ki jih je dobila oseba, institucija ali katerokoli drugo bodisi kolektivno bodisi posamično telo po zakonu države, v kateri je otrok stalno [običajno] prebival, preden je bil odpeljan ali zadržan;
- (b) če so se v času, ko je bil otrok odpeljan ali zadržan, te pravice uveljavljale bodisi kolektivno bodisi posamično ali bi se uveljavljale, če otrok ne bi bil odpeljan ali zadržan.

Pravice do skrbi za otroka, omenjene v prvem odstavku pod a), se lahko pridobijo predvsem z izvajanjem zakona ali na podlagi sodne ali upravne odločbe ali na podlagi sporazuma, ki ima pravni učinek po zakonu zadevne države.“

- 5 Člen 12 te konvencije določa:

„Če je bil otrok nezakonito odpeljan ali zadržan po 3. členu, na dan, ko se je začel postopek pred sodnim ali upravnim organom pogodbenice, v kateri je otrok, pa je minilo manj kot leto dni od dneva, ko je bil nezakonito odpeljan ali zadržan, odredi pristojni organ takojšnjo vrnitev otroka.

[...]“

- 6 Člen 19 Haaške konvencije iz leta 1980 določa:

„Odločba na podlagi te konvencije v zvezi z vrnitvijo otroka se ne šteje za meritorno odločbo o kateremkoli vprašanju v zvezi s pravico do skrbi za otroka.“

Pravo Unije

- 7 V uvodni izjavi 12 uredbe je navedeno:

„Temelji pristojnosti v zadevah starševske odgovornosti, določeni v tej uredbi, so oblikovani tako, da kar najbolj upoštevajo interese otroka, zlasti kriterij povezanosti [...]“

- 8 Člen 2 uredbe določa:

„V tej uredbi:

[...]

7. ‚starševska odgovornost‘ pomeni vse pravice in dolžnosti v zvezi z osebnostjo ali s premoženjem otroka, ki so fizični ali pravni osebi podeljene s sodno odločbo, po samem zakonu ali s pravno veljavnim dogovorom. Izraz zajema pravice do varstva in vzgoje otroka in pravice do stikov z otrokom;

8. ‚nosilec starševske odgovornosti‘ pomeni osebo, ki ima starševsko odgovornost do otroka;

9. ‚pravice do varstva in vzgoje‘ vključujejo pravice in dolžnosti, ki se nanašajo na skrb za otrokovo osebnost in zlasti pravico določitve kraja otrokovega prebivališča;

[...]

11. ‚neupravičena premestitev ali zadržanje‘ pomeni premestitev ali zadržanje otroka, kadar:

- (a) je to kršitev pravic do varstva in vzgoje, pridobljenih s sodno odločbo ali po samem zakonu ali z dogovorom, ki ima pravno veljavo v skladu z zakonodajo države članice, v kateri je imel otrok običajno prebivališče neposredno pred premestitvijo ali zadržanjem;

in

- (b) pod pogojem, da so se pravice do varstva in vzgoje otroka v času premestitve ali zadržanja dejansko izvajale, skupaj ali posamezno, ali bi se bile izvajale, če do premestitve ali zadržanja ne bi prišlo. Za varstvo in vzgojo otroka se šteje, da se izvršuje skupno, kadar v skladu s sodno odločbo ali po samem zakonu eden od nosilcev starševske odgovornosti ne more odločati o kraju otrokovega prebivališča brez soglasja drugega nosilca starševske odgovornosti.“

- 9 Poglavje II uredbe vsebuje pravila o pristojnosti in v oddelku 1, ki vključuje člene od 3 do 7, so pravila o pristojnosti v zadevah glede razveze zakonske zveze, ločitve in razveljavitve zakonske zveze, v oddelku 2, ki vključuje člene od 8 do 15, pravila o starševski odgovornosti, v oddelku 3, ki vključuje člene od 16 do 20, pa skupne določbe.

10 Člen 8 uredbe, naslovljen „Splošna pristojnost“, določa:

„1. Sodišča države članice so pristojna v zadevah starševske odgovornosti v zvezi z otrokom, ki običajno prebiva v tisti državi članici v trenutku, ko je sodišče začelo postopek.

2. Odstavek 1 se uporablja ob upoštevanju členov 9, 10 in 12.“

11 Člen 9 uredbe, naslovljen „Nadaljevanje pristojnosti po kraju otrokovega prejšnjega običajnega prebivališča“, v odstavku 1 določa:

„Kadar se otrok zakonito preseli iz ene države članice v drugo in tam pridobi novo običajno prebivališče, obdržijo z odstopanjem od člena 8 sodišča države članice prejšnjega otrokovega običajnega prebivališča pristojnost še tri mesece po preselitvi, da lahko spremenijo sodno odločbo o pravicah do stikov z otrokom, ki je bila izdana v navedeni državi članici preden se je otrok preselil, kadar ima nosilec pravic do stikov z otrokom na podlagi sodne odločbe o pravicah do stikov svoje običajno prebivališče v državi članici otrokovega prejšnjega običajnega prebivališča.“

12 Člen 10 uredbe, naslovljen „Pristojnost v primeru ugrabitve otroka“, določa, da pri neupravičeni premestitvi ali zadržanju otroka sodišča države članice, v kateri je otrok običajno prebival neposredno pred neupravičeno premestitvijo ali zadržanjem, obdržijo svojo pristojnost, razen če so izpolnjeni nekateri pogoji iz tega člena.

13 Člen 11 uredbe, naslovljen „Vrnitev otroka“, v odstavku 1 določa:

„Kadar oseba, institucija ali drug organ, ki ima pravico do varstva in vzgoje otroka, zahteva od pristojnih organov v državi članici, da izdajo sodno odločbo na podlagi Haaške konvencije [iz leta 1980], da bi dosegla vrnitev otroka, ki je bil nezakonito premeščen ali zadržan v drugi državi članici, ki ni država članica, kjer je običajno prebival neposredno pred nezakonito premestitvijo ali zadržanjem, se uporablja[jo] odstavek[i] 2 do 8.“

14 Člen 12 uredbe, naslovljen „Dogovor o pristojnosti“, določa:

„1. Sodišča države članice, ki so pristojna na podlagi člena 3 za zahtevek za razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze, so pristojna v vseh zadevah, ki se nanašajo na starševsko odgovornost, povezano z navedenim zahtevkom, če:

(a) ima vsaj en zakonec starševsko odgovornost do otroka;

in

(b) so zakonca in nosilci starševske odgovornosti pristojnost sodišč sprejeli izrecno ali na drugačen nedvoumen način v trenutku, ko se je pred sodiščem začel postopek, in je to v otrokovo korist.

2. Pristojnost, dodeljena v odstavku 1, preneha takoj, ko:

(a) je sodna odločba, s katero se ugotovi zahtevku ali zavrne zahtevek za razvezo, prenehanje življenjske skupnosti ali razveljavitev zakonske zveze, postala pravnomočna;

(b) v primeru, da postopki v zvezi s starševsko odgovornostjo na dan, naveden pod (a) še tečejo, sodna odločba v teh postopkih postane pravnomočna;

(c) se postopki iz (a) in (b) končajo zaradi nekega drugega razloga.

3. Sodišča držav članic so pristojna tudi v zvezi s starševsko odgovornostjo v drugih postopkih, poleg navedenih v odstavku 1, kadar:

- (a) ima otrok bistveno povezavo s to državo članico, zlasti zaradi dejstva, da eden od nosilcev starševske odgovornosti običajno prebiva v navedeni državi članici ali je otrok državljan navedene države članice;

in

- (b) so vse stranke v postopku pristojnost sodišč sprejele izrecno ali na drugačen nedvoumen način v trenutku, ko se je pred sodiščem začel postopek, in je to v otrokovo korist.

[...]"

- 15 Člen 19 uredbe, naslovljen „Litispendenza in sorodne pravde“, določa:

„1. Če pred sodišči različnih držav članic tečejo postopki v zvezi z razvezo, prenehanjem življenjske skupnosti ali razveljavitvijo zakonske zveze med istima strankama, sodišče, ki je drugo začelo postopek, po uradni dolžnosti prekine svoj postopek, vse dokler se ne ugotovi pristojnost sodišča, ki je prvo začelo postopek.

2. Če pred sodišči različnih držav članic tečejo postopki z istim zahtevkom v zvezi s starševsko odgovornostjo do istega otroka, sodišče, ki je drugo začelo postopek, po uradni dolžnosti prekine svoj postopek, vse dokler se ne ugotovi pristojnost sodišča, ki je prvo začelo postopek.

[...]"

- 16 Poglavje III uredbe vsebuje pravila o priznavanju odločb, ki so bile izdane v eni državi članici, v drugih državah članicah, in o izvršitvi teh odločb. Člen 24 uredbe, naslovljen „Prepoved preverjanja pristojnosti sodišča“, iz oddelka 1 tega poglavja, ki se nanaša na priznanje, določa:

„Pristojnosti sodišča države članice izvora se ne sme preverjati. Preizkusa javnega reda iz členov 22(a) in 23(a) ni dovoljeno uporabiti glede pravil o pristojnosti, določenih v členih od 3 do 14.“

- 17 Člen 28 uredbe iz oddelka 2, ki je v poglavju III in ki se nanaša na zahtevo za razglasitev izvršljivosti, v odstavku 1 določa:

„Sodna odločba o izvrševanju starševske odgovornosti glede otroka, izdana v državi članici in ki je izvršljiva v tej državi članici ter je bila vročena, se izvrši v drugi državi članici, ko je na zahtevo katere koli od zainteresiranih strank razglašena za izvršljivo v tej državi.“

Irsko pravo

- 18 Iz predložitvene odločbe je razvidno, da je bil z zakonom o ugrabitvi otrok in izvrševanju odločb o vzgoji in varstvu iz leta 1991 (Child Abduction and Enforcement of Custody Orders Act 1991) v različici, ki se uporablja za dejansko stanje iz postopka v glavni stvari (v nadaljevanju: zakon o ugrabitvi otrok in izvrševanju odločb o vzgoji in varstvu iz leta 1991), v irsko pravo prenesen učinek Haaške konvencije iz leta 1980. Ta zakon je bil spremenjen z uredbo o Evropskih skupnostih iz leta 2005 (sodbe v zakonskih sporih in sporih glede starševske odgovornosti) [European Communities (Judgments in Matrimonial Matters and Matters of Parental Responsibility) Regulations 2005], da bi se uredba upoštevala v zadevah, ki zadevajo države članice in ki jih ureja Haaška konvencija iz leta 1980.

Spor o glavni stvari in vprašanja za predhodno odločanje

- 19 C, ki ima francosko, in M, ki ima britansko državljanstvo, sta 24. maja 2008 sklenila zakonsko zvezo v Franciji. Tam se jima je 14. julija 2008 rodil tudi otrok. Ker so se odnosi med staršema hitro poslabšali, je M 17. novembra 2008 vložila predlog za razvezo zakonske zveze. Oče in mati sta nato v Franciji sprožila več postopkov v zvezi z otrokom pred izdajo sodbe o razvezi zakonske zveze in po njej ter pred in po tem, ko je oče pri High Court (Irska) vložil zahtevek za vrnitev otroka v Francijo. Za odgovor na vprašanje, ki ga je postavilo predložitveno sodišče, so upoštevni samo sodba o razvezi zakonske zveze ter poznejša dejstva in postopki.

Sodba o razvezi zakonske zveze ter poznejša dejstva in sodni postopki

- 20 Tribunal de grande instance d'Angoulême (Francija) je s sodbo z dne 2. aprila 2012 (v nadaljevanju: sodba z dne 2. aprila 2012) razglasilo razvezo iz krivdnih razlogov na straneh obeh zakoncev. S to sodbo je bilo določeno, da začne razveza med zakoncema učinkovati s 7. aprilom 2009, da roditeljsko pravico nad otrokom skupno izvajata oba od staršev in da je otrokovo običajno prebivališče od 7. julija 2012 pri materi, in urejena je bila pravica očeta do stikov z otrokom in nastanitve v primeru nesporazuma med strankama, pri čemer so bili določeni različni pogoji glede na to, ali si mati stalno prebivališče uredi v Franciji ali pa zapusti francosko ozemlje, da bi živela na Irskem. V tej sodbi je pojasnjeno, da mati lahko „stalno prebivališče uredi na Irskem“, v izreku pa opozorjeno, da je sodba „v določbah, ki se nanašajo na otroka, začasno izvršljiva“.
- 21 C je 23. aprila 2012 zoper to sodbo vložil pritožbo, pri čemer se je pritožil zgolj zoper ukrepe v zvezi z otrokom in zoper to, da mora M vnaprej plačati znesek glede na njegov delež skupnega premoženja. Prvi predsednik Cour d'appel de Bordeaux (Francija) je 5. julija 2014 zavrnil njegov predlog za odložitev začasne izvršitve navedene sodbe.
- 22 M je 12. julija 2012 z otrokom odšla na Irsko, kjer zdaj oba preživata. Po navedbah iz predložitvene odločbe ni ravnala v skladu z določbami sodbe z dne 2. aprila 2012 v zvezi s pravico očeta do stikov z otrokom in nastanitve.
- 23 Cour d'appel de Bordeaux je s sodbo z dne 5. marca 2013 razveljavilo sodbo z dne 2. aprila 2012 glede določb v zvezi z otrokovim prebivališčem, s pravico do stikov in nastanitve ter v zvezi z vnaprejšnjim plačilom glede na delež skupnega premoženja. Za otrokovo prebivališče je določilo stalno prebivališče očeta, materi pa priznalo pravico do stikov in nastanitve.
- 24 C je 31. marca 2013 pri sodišču za družinske zadeve Tribunal de grande instance de Niort (Francija) s sklicevanjem na to, da M noče pripeljati otroka, vložil tožbo, s katero je predlagal, naj se mu dodeli izključna roditeljska pravica, naj se odredi vrnitev otroka v njegovo stalno prebivališče z zagroženo kaznijo in naj se prepove, da otrok zapusti francosko ozemlje brez dovoljenja očeta. Sodišče za družinske zadeve Tribunal de grande instance de Niort je 10. julija 2013 ugodilo predlogom C.
- 25 C je 18. decembra 2013 na podlagi člena 28 uredbe High Court predlagal, naj se razglasi izvršljivost sodbe Cour d'appel de Bordeaux z dne 5. marca 2013. Ta predlog je bil sprejet, vendar je M, ki je 7. januarja 2014 zoper to sodbo vložila kasacijsko pritožbo, o kateri Cour de cassation (Francija) še vedno odloča, pri High Court 9. maja 2014 predlagala prekinitev postopka izvršitve.

Sodba High Court in predložitvena odločba

- 26 C je 29. maja 2013 High Court predlagal, naj se na podlagi člena 12 Haaške konvencije iz leta 1980, členov 10 in 11 uredbe ter zakona o ugrabitvi otrok in izvrševanju odločb o vzgoji in varstvu iz leta 1991 odredi vrnitev otroka v Francijo in ugotovi, da je mati otroka neupravičeno zadrževala na Irskem.

- 27 High Court je s sodbo z dne 13. avgusta 2013 te predloge zavrnilo, pri čemer je v bistvu navedlo, da je bila premestitev otroka na Irsko upravičena, ker je bila izvedena na podlagi sodbe francoskega sodišča, ki je to premestitev dovolilo, da je bil predlog za odložitev začasne izvršitve sodbe z dne 2. aprila 2012 zavrnen, da je bila ta sodba pravnomočna, ker ni bila niti sklep o začasni odredbi niti začasna odločba, in da ni bila niti spremenjena niti razveljavljena v pritožbenem postopku v roku treh mesecev, ki je določen v členu 9 uredbe. Na podlagi tega je ugotovilo, da otrokovo običajno prebivališče zaradi pritožbe, ki jo je C vložil zoper to sodbo, ni postalo pogojno in da je rešitev spora, o katerem odloča, odvisna predvsem od dejanske presoje, ker nič v pojmu „običajno prebivališče“ ne nasprotuje temu, da se to spremeni, in ker uredba poleg tega zajema položaj, v katerem do te spremembe pride pred prenosom pristojnosti. Ob upoštevanju dejanskih elementov je določilo, da je v obravnavanem primeru otrokovo običajno prebivališče na Irskem, vse odkar ga je mati odpeljala v to državo članico z namenom, da se tam naseli.
- 28 C je 10. oktobra 2013 zoper to sodbo vložil pritožbo, pri čemer je zlasti zatrjeval, da dejstvo, da je bila otrokova premestitev na Irsko upravičena, ne pomeni, da se je njegovo običajno prebivališče spremenilo, da upravičena premestitev ne izključuje neupravičenega zadržanja, da je bila v sodbi z dne 2. aprila 2012 določena začasna izvršitev, ko se je o pritožbi zoper to sodbo še odločalo, da mati pred francoskimi sodišči ni navedla, da namerava zagotoviti varstvo in vzgojo otroka na Irskem, da ni nikoli niti izpodbijala pristojnosti francoskih sodišč niti zatrjevala, da se je otrokovo običajno prebivališče spremenilo, da je jasen namen teh sodišč obdržati pristojnost glede pravice do varstva in vzgoje, da irska sodišča zavezujejo odločbe francoskih sodišč, ki so prva začela postopek in ki obdržijo pristojnost v zvezi z varstvom in vzgojo ter, nazadnje, da je High Court napačno razlagalo člen 9 uredbe.
- 29 M je v odgovor med drugim navedla, da je treba otrokovo običajno prebivališče preveriti ob upoštevanju dejstev in da se je v obravnavanem primeru to prebivališče po premestitvi na Irsko spremenilo v skladu s sodbo z dne 2. aprila 2012, s katero ji je bilo omogočeno, da sama določi kraj otrokovega prebivališča, tako da ni prišlo do nikakršne kršitve pravic do varstva in vzgoje. Po njenem mnenju niti narava te sodbe niti pritožba, vložena zoper njo, ne preprečujeta take dejanske spremembe prebivališča. V zvezi s pojmom običajnega prebivališča se sklicuje na sodbi Sodišča v zadevi A (C-523/07, EU:C:2009:225) in v zadevi Mercredi (C-497/10 PPU, EU:C:2010:829).
- 30 Predložitveno sodišče navaja, da se v sporu v glavni stvari postavljajo vprašanja o razlagi členov 2, 12, 19 in 24 uredbe. Poudarja, da so francoska sodišča prva začela postopek v smislu uredbe, da sta v njihovo pristojnost ob začetku postopka nedvoumno privolila oba od staršev in da ta sodišča zatrjujejo, da so obdržala pristojnost glede starševske odgovornosti kljub temu, da je otrok na Irskem. Če je tako, je po navedbah tega sodišča mati otroka neupravičeno zadrževala od prve kršitve pravice do stika z otrokom in nastanitve, ki je bila določena s sodbo z dne 2. aprila 2012. Zato se sprašuje, ali je ta pristojnost ob upoštevanju določb člena 12(2)(b) ali 12(3)(a) in (b) uredbe prenehala. Meni, da je treba uporabiti člen 19(2) uredbe.
- 31 Predložitveno sodišče s sklicevanjem na sodbi v zadevah A (EU:C:2009:225) in Mercredi (EU:C:2010:829) tudi navaja, da je pojem običajnega prebivališča, ki v uredbi ni opredeljen, vedno dejansko vprašanje ter da je treba upoštevati zlasti pogoje in razloge prebivanja na ozemlju zadevne države članice. Odgovoriti bi bilo torej treba na vprašanje, ali francoska sodišča še naprej odločajo o zadevi oziroma ali je bilo ob upoštevanju prava Unije dovoljeno, da si mati in otrok običajno prebivališče uredita na Irskem.
- 32 V teh okoliščinah je Supreme Court prekinilo odločanje in Sodišču v predhodno odločanje predložilo ta vprašanja:
- „1. Ali obstoj francoskega postopka v zvezi z varstvom in vzgojo otroka v okoliščinah obravnavane zadeve onemogoča ureditev otrokovega običajnega prebivališča na Irskem?

2. Ali oče ali francoska sodišča ohranijo pravico oziroma pristojnost glede varstva in vzgoje v zvezi z otrokom, zaradi česar je zadržanje otroka na Irskem neupravičeno?
3. Ali irska sodišča lahko obravnavajo vprašanje običajnega prebivališča otroka, če ta prebiva na Irskem od julija 2012, ko njegova premestitev na Irsko ni pomenila kršitve francoskega prava?“

Nujni postopek

- 33 Supreme Court je predlagalo, naj se predlog za sprejetje predhodne odločbe obravnava po nujnem postopku predhodnega odločanja, ki je določen v členu 107 Poslovnika Sodišča, ker je v uvodni izjavi 17 uredbe navedeno, da je treba v primerih neupravičene premestitve ali zadržanja otroka nemudoma doseči otrokovo vrnitev.
- 34 V zvezi s tem je treba na prvem mestu ugotoviti, da se predlog za sprejetje predhodne odločbe nanaša na razlago uredbe, ki je bila sprejeta predvsem na podlagi člena 61(c) ES, ki je postal člen 67 PDEU iz naslova V v tretjem delu Pogodbe DEU, ki se nanaša na področje svobode, varnosti in pravice, tako da navedeni predlog spada na področje uporabe nujnega postopka predhodnega odločanja, opredeljenega v členu 107 poslovnika.
- 35 Na drugem mestu, iz predložitvene odločbe je razvidno, da čeprav je bila roditeljska pravica nad otrokom s sodbom z dne 2. aprila 2012 dodeljena obema od staršev in je bila s to sodbom očetu dodeljena pravica do stika z otrokom in nastanitve ter je bilo v sodbi Cour d'appel de Bordeaux z dne 5. marca 2013, s katero je bila navedena sodba delno razveljavljena, za otrokovo prebivališče določeno stalno prebivališče očeta, je temu onemogočen redni stik s svojim otrokom, ki ima danes šest let, in sicer od njegove premestitve na Irsko 12. julija 2012. Ker je bil predlog za sprejetje predhodne odločbe vložen v okviru spora, katerega predmet je zahtevek za vrnitev otroka v Francijo, ki ga je vložil oče, in ker so odgovori na postavljena vprašanja odločilni za rešitev tega spora, bi njegova prepozna rešitev lahko škodila ponovni vzpostavitvi odnosov med otrokom in očetom ter, v primeru vrnitve v Francijo, otrokovi integraciji v novo družinsko in družbeno okolje.
- 36 V teh okoliščinah je tretji senat Sodišča na predlog sodnika poročevalca in po opredelitvi generalnega pravobranilca odločil, da ugotovi predlogu predložitvenega sodišča, naj se predlog za sprejetje predhodne odločbe obravnava po nujnem postopku.

Vprašanja za predhodno odločanje

Upoštevne določbe uredbe

- 37 Na prvem mestu je treba opozoriti, da v sporu iz postopka v glavni stvari med francoskimi in irskimi sodišči ni nikakršnega spora glede pristojnosti ali nevarnosti takega spora, tako da določbe členov 12 in 19 uredbe, na katere se sklicuje predložitveno sodišče, za rešitev obravnavanega spora niso upoštevne.
- 38 Ni namreč sporno, prvič, da je otrok ob začetku postopkov pred Tribunal de grande instance d'Angoulême in Cour d'appel de Bordeaux običajno prebival v Franciji, tako da sta bili ti sodišči v skladu s členom 8 uredbe pristojni za odločanje o določbah v zvezi s starševsko odgovornostjo.
- 39 Drugič, ugotoviti je treba, da je bil pred High Court 29. maja 2013 vložen zahtevek za vrnitev otroka v Francijo na podlagi člena 12 Haaške konvencije iz leta 1980, členov 10 in 11 uredbe ter zakona o ugrabitvi otrok in izvrševanju odločb o vzgoji in varstvu iz leta 1991.

- 40 Tak zahtevek, katerega predmet je vrnitev otroka, ki je bil premeščen ali neupravičeno zadržan v drugi državi članici, se ne nanaša na meritorno odločanje o starševski odgovornosti in torej nima enakega predmeta niti enake podlage kot zahtevek za odločitev o tej odgovornosti (glej sodbo Purucker, C-296/10, EU:C:2010:665, točka 68). Poleg tega se v skladu s členom 19 Haaške konvencije iz leta 1980 odločba o vrnitvi otroka, izdana v okviru navedene konvencije, ne šteje za meritorno odločbo o pravici do skrbi za otroka. Med tema zahtevkoma torej ne more priti do litispendence.
- 41 Dodati je treba, da se v postopku v glavni stvari ne uporablja niti člen 10 uredbe, saj se ta postopek ne nanaša na meritorno odločanje o starševski odgovornosti.
- 42 Na drugem mestu je treba ugotoviti, da za rešitev spora iz postopka v glavni stvari niso upoštevne niti določbe člena 9 uredbe, na katerega se je sklicevalo High Court v sodbi z dne 13. avgusta 2013 in ki se nanaša na obdržanje pristojnosti sodišč države članice prejšnjega otrokovega običajnega prebivališča za odločanje o pravici do stikov z otrokom, niti določbe člena 24 uredbe, na katerega se sklicuje predložitveno sodišče in ki je v poglavju III uredbe v oddelku I, ki se nanaša na priznavanje odločb, izdanih v državi članici. Kot namreč izhaja iz zgoraj navedenih ugotovitev, se v sporu v glavni stvari ne postavlja niti vprašanje o pristojnosti za odločanje o pravici do stikov z otrokom niti vprašanje o priznavanju odločbe francoskega sodišča na Irskem.
- 43 Na tretjem mestu je treba poudariti, da sta, nasprotno, upoštevna člen 2(11) uredbe, ki opredeljuje pojem „neupravičena premestitev ali zadržanje“, in člen 11 uredbe, ki dopolnjuje določbe Haaške konvencije iz leta 1980 in se uporablja, če je, kot v postopku v glavni stvari, pred enim od sodišč v Evropski uniji na podlagi te konvencije vložen zahtevek, da se v eno državo članico vrne otrok, ki je bil neupravičeno premeščen ali zadržan v drugi državi članici.

Prvo in tretje vprašanje

- 44 Najprej je treba poudariti, da je bil otrok v postopku v glavni stvari iz Francije na Irsko premeščen upravičeno na podlagi sodbe z dne 2. aprila 2012, v kateri je bilo za običajno prebivališče otroka določeno prebivališče matere in s katero je bilo materi dovoljeno, da si „stalno prebivališče uredi na Irskem“. Kot je francoska vlada navedla v odgovoru na poziv Sodišča k pojasnilu na obravnavi, ta sodba ni bila pravnomočna, saj je bilo zoper njo mogoče vložiti pritožbo in njene določbe v zvezi z otrokom so bile začasno izvršljive. Navedena sodba, zoper katero je bila vložena pritožba pred premestitvijo otroka, je bila približno osem mesecev po otrokovi premestitvi na Irsko razveljavljena s sodbo Cour d'appel de Bordeaux z dne 5. marca 2013, v kateri je bilo za otrokovo prebivališče določeno prebivališče očeta, ki živi v Franciji. Ta sodba, zoper katero je M vložila kasacijsko pritožbo, je po navedbah francoske vlade izvršljiva in pravnomočna, ker kasacijska pritožba v francoskem pravu nima odložilnega učinka.
- 45 Zato je treba ob upoštevanju preudarkov iz točk od 37 do 43 te sodbe ugotoviti, da predložitveno sodišče s prvim in tretjim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba člena 2(11) in 11 uredbe razlagati tako, da mora v okoliščini, ko je bila premestitev otroka izvedena v skladu z začasno izvršljivo sodno odločbo, ki je bila nato razveljavljena s sodno odločbo, v kateri je bilo za otrokovo prebivališče določeno prebivališče tistega od staršev, ki živi v državi članici izvora, sodišče države članice, v katero je bil otrok premeščen in ki odloča o zahtevku za vrnitev otroka, ob preučitvi vseh posebnih okoliščin posameznega primera preveriti, ali je imel otrok neposredno pred domnevno neupravičenim zadržanjem svoje običajno prebivališče še vedno v državi članici izvora.
- 46 V zvezi s tem je treba poudariti, da mora biti v skladu z opredelitvijo neupravičene premestitve ali zadržanja v členu 2(11) uredbe, ki je zelo podobna tisti iz člena 3 Haaške konvencije iz leta 1980, za to, da se premestitev ali zadržanje lahko šteje za neupravičeno v smislu uredbe, podana kršitev pravic

do varstva in vzgoje, pridobljenih s sodno odločbo ali po zakonu ali z dogovorom, ki ima pravno veljavo v skladu z zakonodajo države članice, v kateri je imel otrok običajno prebivališče neposredno pred premestitvijo ali zadržanjem.

- 47 Iz te opredelitve je razvidno, da se za obstoj neupravičene premestitve ali zadržanja v smislu člena 2(11) uredbe zahteva, da je imel otrok svoje običajno prebivališče v državi članici izvora neposredno pred svojo premestitvijo ali zadržanjem in da je bila kršena pravica do varstva in vzgoje, dodeljena v skladu s pravom te države članice.
- 48 Člen 11(1) uredbe pa določa, da se odstavki od 2 do 8 tega člena uporabljajo, kadar nosilec pravic do varstva in vzgoje otroka od pristojnih organov v državi članici zahteva, naj izdajo sodno odločbo na podlagi Haaške konvencije iz leta 1980, da bi dosegel vrnitev otroka, ki je bil neupravičeno premeščen ali zadržan „v drugi državi članici, ki ni država članica, kjer je običajno prebival neposredno pred neupravičeno premestitvijo ali zadržanjem“. Iz tega je mogoče sklepati, da to ne velja, če otrok neposredno pred premestitvijo ali zadržanjem ni imel običajnega prebivališča v državi članici izvora.
- 49 Zato iz členov 2, točka 11, in 11(1) uredbe izhaja, da je zadnjenavedeni člen za ugoditev zahtevku za vrnitev otroka mogoče uporabiti le, če je ta neposredno pred domnevno neupravičenim zadržanjem imel običajno prebivališče v državi članici izvora.
- 50 V zvezi s pojmom „običajno prebivališče“ je Sodišče pri razlagi člena 8 uredbe v sodbi A (EU:C:2009:225) ter členov 8 in 10 uredbe v sodbi Mercredi (EU:C:2010:829) že ugotovilo, da uredba ne vsebuje nobene opredelitve tega pojma, in menilo, da je treba njegov smisel in obseg določiti med drugim ob upoštevanju cilja, ki je razviden iz uvodne izjave 12 uredbe, v skladu s katero so pravila o pristojnosti iz te uredbe oblikovana tako, da kar najbolj upoštevajo interese otroka, predvsem merilo povezanosti (sodbi A, EU:C:2009:225, točki 31 in 35, in Mercredi, EU:C:2010:829, točki 44 in 46).
- 51 V teh sodbah je Sodišče tudi razsodilo, da mora otrokovo običajno prebivališče ugotoviti nacionalno sodišče ob upoštevanju vseh dejanskih okoliščin posameznega primera (sodbi A, EU:C:2009:225, točki 37 in 44, in Mercredi, EU:C:2010:829, točki 47 in 56). V zvezi s tem je odločilo, da je treba poleg fizične navzočnosti otroka v državi članici upoštevati tudi druge dejavnike, ki lahko kažejo, da ta navzočnost nikakor ni začasna ali priložnostna in da otrokovo prebivališče ustreza kraju, ki pomeni neko vključenost otroka v družbeno in družinsko okolje (sodbi A, EU:C:2009:225, točki 38 in 44, in Mercredi, EU:C:2010:829, točke 47, 49 in 56).
- 52 Sodišče je v ta namen pojasnilo, da je treba upoštevati predvsem dolžino, rednost, razmere bivanja in razloge za bivanje na ozemlju države članice ter razloge za preselitev družine vanjo, državljanstvo otroka, kraj in razmere šolanja, znanje jezikov ter družinske in socialne vezi otroka v tej državi (sodbi A, EU:C:2009:225, točki 39 in 44, in Mercredi, EU:C:2010:829, točke 48, 49 in 56). Ugotovilo je tudi, da je namen staršev ali enega od njiju, da se z otrokom stalno naseli v drugi državi članici, kar se kaže v različnih zunanjih okoliščinah, kot je nakup ali najem stanovanja v tej državi članici, lahko indic za spremembo običajnega prebivališča otroka (glej sodbi A, EU:C:2009:225, točki 40 in 44, in Mercredi, EU:C:2010:829, točka 50).
- 53 Sodišče je poleg tega v točkah od 51 do 56 sodbe Mercredi (EU:C:2010:829) razsodilo, da je trajanje bivanja lahko zgolj indic v okviru presoje vseh dejanskih okoliščin posameznega primera, in pojasnilo, katere elemente je treba najbolj upoštevati, če je otrok mlad.
- 54 Pojem otrokovo „običajno prebivališče“ iz členov 2, točka 11, in 11 uredbe ne sme imeti drugačne vsebine kot tisti, ki je bil oblikovan v zgoraj navedenih sodbah v zvezi s členoma 8 in 10 uredbe. Zato iz preudarkov, navedenih v točkah od 46 do 53 te sodbe, izhaja, da mora sodišče države članice, v katero je bil otrok premeščen in ki odloča o zahtevku za vrnitev otroka na podlagi Haaške konvencije iz

leta 1980 in člena 11 uredbe, preveriti, ali je imel otrok neposredno pred domnevno neupravičeno premestitvijo ali zadržanjem svoje običajno prebivališče v državi članici izvora ob upoštevanju vseh posebnih dejanskih okoliščin posameznega primera in meril za presojo iz teh sodb.

- 55 Zlasti ob preučitvi razlogov za otrokovo bivanje v državi članici, v katero je bil premeščen, in namena tistega od staršev, ki ga je tja odpeljal, je treba v okoliščinah, kakršne so v postopku v glavni stvari, upoštevati dejstvo, da je bilo sodno odločbo, s katero je bila dovoljena premestitev, mogoče izvršiti začasno in da je bila zoper njo vložena pritožba. Ta elementa namreč ne govorita v prid ugotovitvi spremembe otrokovega običajnega prebivališča, ker je bila navedena odločba začasna in ker ta od staršev ob premestitvi ni mogel biti prepričan, da bivanje v tej državi članici ne bo začasno.
- 56 Ob upoštevanju nujnosti zagotovitve varstva otrokovega interesa je treba ta elementa v okviru presoje vseh posebnih okoliščin posameznega primera uravnotežiti z drugimi dejanskimi elementi, ki lahko kažejo neko otrokovo integracijo v družbeno in družinsko okolje od njegove premestitve, kakršni so tisti iz točke 52 te sodbe, predvsem pa s časom, ki je pretekel od te premestitve do izdaje sodne odločbe, s katero je bila razveljavljena odločba, izdana na prvi stopnji, in za otrokovo prebivališče določeno prebivališče tistega od staršev, ki živi v državi članici izvora. Čas, ki je pretekel od izdaje te odločbe, pa se nikakor ne sme upoštevati.
- 57 Ob upoštevanju vseh teh preudarkov je treba na prvo in tretje vprašanje odgovoriti, da je treba člena 2, točka 11, in 11 uredbe razlagati tako, da mora v okoliščini, v kateri je bila premestitev otroka izvedena v skladu z začasno izvršljivo sodno odločbo, ki je bila nato razveljavljena s sodno odločbo, v kateri je bilo za otrokovo prebivališče določeno prebivališče tistega od staršev, ki živi v državi članici izvora, sodišče države članice, v katero je bil otrok premeščen in ki odloča o zahtevku za vrnitev otroka, ob preučitvi vseh posebnih okoliščin posameznega primera preveriti, ali je imel otrok neposredno pred domnevno neupravičenim zadržanjem svoje običajno prebivališče še vedno v državi članici izvora. V okviru te presoje je treba upoštevati dejstvo, da je bilo sodno odločbo, s katero je bila dovoljena premestitev, mogoče izvršiti začasno in da je bila zoper njo vložena pritožba.

Drugo vprašanje

- 58 Ker francoska vlada in Komisija menita, da je dopustnost drugega vprašanja dvomljiva, ker se nanaša na razlago Haaške konvencije iz leta 1980, je treba poudariti, da je, kot je navedel generalni pravobranilec v točkah od 54 do 57 stališča, glede na to, da uredba v nekaterih določbah povzema besedilo navedene konvencije oziroma se nanjo sklicuje, zelena razlaga nujna za enotno uporabo uredbe in navedene konvencije v Uniji in ni neupoštevna za rešitev spora iz postopka v glavni stvari (glej v tem smislu sodbo McB., C-400/10 PPU, EU:C:2010:582, točke od 32 do 37).
- 59 Najprej, v zvezi z vsebino je treba poudariti, prvič, da je francoska vlada na obravnavi navedla, da sodišče po francoskem pravu ne more biti nosilec pravice do varstva in vzgoje.
- 60 Drugič, ker se zdi, da predložitveno sodišče združuje vprašanje pristojnosti francoskih sodišč za odločanje o pravici do varstva in vzgoje otroka ter vprašanje o neupravičenosti zadržanja, je treba poudariti, da je bilo Cour d'appel de Bordeaux, kot je razvidno iz točke 38 te sodbe, pristojno na podlagi člena 8 uredbe, ko je s sodbo z dne 5. marca 2013 za otrokovo prebivališče določilo prebivališče očeta. Vendar to ne vpliva na neupravičenost zadržanja otroka v smislu uredbe, saj ta neupravičenost ne izhaja iz pristojnosti sodišč države članice izvora, ampak, kot je bilo ugotovljeno v točki 47 te sodbe, iz kršitve pravice do varstva in vzgoje, dodeljene v skladu s pravom države članice izvora.
- 61 Tretjič, poudariti je treba, da člen 2(11) uredbe v opredelitev „neupravičena premestitev ali zadržanje“ ne vključuje kršitve pravice do stikov z otrokom in nastanitve.

- 62 V teh okoliščinah je treba šteti, da predložitveno sodišče z drugim vprašanjem v bistvu sprašuje, ali je treba uredbo razlagati tako, da je v okoliščini, v kateri je bila premestitev otroka izvedena v skladu z začasno izvršljivo sodno odločbo, ki je bila nato razveljavljena s sodno odločbo, v kateri je bilo za otrokovo prebivališče določeno prebivališče tistega od staršev, ki živi v državi članici izvora, zavrnitev vrnitve otroka v to državo članico po izdaji te druge odločbe neupravičena, tako da je treba uporabiti člen 11 uredbe.
- 63 V zvezi s tem zadostuje ugotoviti, da zavrnitev vrnitve otroka v državo članico izvora po izdaji sodne odločbe v tej državi članici, s katero je za otrokovo prebivališče določeno prebivališče tistega od staršev, ki živi v navedeni državi članici, pomeni kršitev pravice do varstva in vzgoje v smislu uredbe, ker pravica do varstva in vzgoje v skladu s členom 2(9) uredbe vključuje pravico določitve kraja otrokovega prebivališča. Zato je zadržanje otroka ob kršitvi te določitve neupravičeno v smislu uredbe. Člen 11 te uredbe je treba torej uporabiti, če je imel otrok neposredno pred tem zadržanjem svoje običajno prebivališče v državi članici izvora.
- 64 Če se ugotovi, da ta pogoj prebivališča ni izpolnjen, se odločba o zavrnitvi zahtevka za vrnitev na podlagi člena 11 uredbe, ki ne vpliva na vsebino pravice do varstva in vzgoje, o kateri je sodišče države članice izvora že odločilo, sprejme brez poseganja v uporabo pravil o priznavanju in izvrševanju odločb, izdanih v državi članici, ki so določena v poglavju III uredbe.
- 65 Tako v postopku v glavni stvari zavrnitev vrnitve otroka v Francijo v smislu uredbe pomeni kršitev pravice do varstva in vzgoje, ki izhaja iz sodbe Cour d'appel de Bordeaux z dne 5. marca 2013. Posledica tega je, da je zadržanje neupravičeno v smislu uredbe in da je za ugoditev zahtevku za vrnitev mogoče uporabiti njen člen 11, če pristojno irsko sodišče ugotovi, da je imel otrok neposredno pred izdajo te sodbe svoje običajno prebivališče v Franciji. Če predložitveno sodišče ugotovi, nasprotno, da je imel otrok svoje običajno prebivališče na Irskem, bo odločba tega sodišča o zavrnitvi zahtevka za vrnitev za izvršitev navedene sodbe sprejeta brez poseganja v uporabo pravil iz poglavja III uredbe.
- 66 Če bo ugotovljeno slednje, je treba opozoriti, da v skladu z uvodno izjavo 21 uredbe ta izhaja iz pojmovanja, da mora priznavanje in izvrševanje sodnih odločb, izdanih v državi članici, temeljiti na načelu medsebojnega zaupanja in da je treba razloge za nepriznanje čim bolj omejiti (sodba Rinau, C-195/08 PPU, EU:C:2008:406, točka 50).
- 67 Okoliščina, da bi se otrokovo običajno prebivališče lahko po izdaji sodbe na prvi stopnji med pritožbenim postopkom spremenilo in da to spremembo po potrebi ugotovi sodišče, ki odloča o zahtevku za vrnitev na podlagi Haaške konvencije iz leta 1980 in člena 11 uredbe, ne more biti element, na katerega bi se tisti od staršev, ki otroka zadržuje ob kršenju pravice do varstva in vzgoje, lahko skliceval, da bi podaljšal trajanje dejanskega položaja, ki ga je ustvaril z neupravičenim ravnanjem, in da bi nasprotoval izvršitvi odločbe o izvrševanju starševske odgovornosti, izdane v državi članici izvora, v kateri je izvršljiva in je bila vročena. Šteti, da to, da je sodišče, ki odloča o tem zahtevku, ugotovilo spremembo otrokovega običajnega prebivališča, omogoča podaljševanje dejanskega položaja in oviranje izvršitve te odločbe, bi pomenilo obid mehanizma, določenega v oddelku 2 poglavja III uredbe in bi uničilo njegov smisel.
- 68 Tudi v primeru, kakršen je v postopku v glavni stvari, vložitev pritožbe zoper tako odločbo o izvrševanju starševske odgovornosti, izdane v državi članici izvora, ne more imeti posledic za izvršitev te odločbe.
- 69 Na podlagi vsega navedenega je treba na drugo vprašanje odgovoriti, da je treba uredbo razlagati tako, da je v okoliščini, ko je bila premestitev otroka opravljena v skladu z začasno izvršljivo sodno odločbo, ki je bila nato razveljavljena s sodno odločbo, v kateri je bilo za otrokovo prebivališče določeno prebivališče tistega od staršev, ki živi v državi članici izvora, zavrnitev vrnitve otroka v to državo članico po izdaji te druge odločbe neupravičeno in je treba uporabiti člen 11 uredbe, če se ugotovi, da je imel otrok neposredno pred to zavrnitvijo vrnitve svoje običajno prebivališče še vedno v navedeni

državi članici. Če se ugotovi, nasprotno, da otrok takrat svojega običajnega prebivališča ni več imel v državi članici izvora, se odločba o zavrnitvi zahtevka za vrnitev na podlagi te določbe sprejme brez poseganja v uporabo pravil o priznavanju in izvrševanju odločb, izdanih v državi članici, ki so določena v poglavju III uredbe.

Stroški

- ⁷⁰ Ker je ta postopek za stranki v postopku v glavni stvari ena od stopenj v postopku pred predložitvenim sodiščem, to odloči o stroških. Stroški, priglašeni za predložitev stališč Sodišču, ki niso stroški omenjenih strank, se ne povrnejo.

Iz teh razlogov je Sodišče (tretji senat) razsodilo:

1. Člena 2, točka 11, in 11 Uredbe Sveta (ES) št. 2201/2003 z dne 27. novembra 2003 o pristojnosti in priznavanju ter izvrševanju sodnih odločb v zakonskih sporih in sporih v zvezi s starševsko odgovornostjo ter o razveljavitvi Uredbe (ES) št. 1347/2000 je treba razlagati tako, da mora v okoliščini, v kateri je bila premestitev otroka izvedena v skladu z začasno izvršljivo sodno odločbo, ki je bila nato razveljavljena s sodno odločbo, v kateri je bilo za otrokovo prebivališče določeno prebivališče tistega od staršev, ki živi v državi članici izvora, sodišče države članice, v katero je bil otrok premeščen in ki odloča o zahtevku za vrnitev otroka, ob preučitvi vseh posebnih okoliščin posameznega primera preveriti, ali je imel otrok neposredno pred domnevno neupravičenim zadržanjem svoje običajno prebivališče še vedno v državi članici izvora. V okviru te presoje je treba upoštevati dejstvo, da je bilo sodno odločbo, s katero je bila dovoljena premestitev, mogoče izvršiti začasno in da je bila zoper njo vložena pritožba.
2. Uredbo št. 2201/2003 je treba razlagati tako, da je v okoliščini, v kateri je bila premestitev otroka opravljena v skladu z začasno izvršljivo sodno odločbo, ki je bila nato razveljavljena s sodno odločbo, v kateri je bilo za otrokovo prebivališče določeno prebivališče tistega od staršev, ki živi v državi članici izvora, zavrnitev vrnitve otroka v to državo članico po izdaji te druge odločbe neupravičena in je treba uporabiti člen 11 te uredbe, če se ugotovi, da je imel otrok neposredno pred to zavrnitvijo vrnitve svoje običajno prebivališče še vedno v navedeni državi članici. Če se ugotovi, nasprotno, da otrok takrat svojega običajnega prebivališča ni več imel v državi članici izvora, se odločba o zavrnitvi zahtevka za vrnitev na podlagi te določbe sprejme brez poseganja v uporabo pravil o priznavanju in izvrševanju odločb, izdanih v državi članici, ki so določena v poglavju III te uredbe.

Podpisi